

**ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ПРЕГЛЕД И ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ
КОЈУ ЈЕ МР ТИЈАНА ВЕСИЋ ПАВЛОВИЋ ПРЕДАЛА ПОД НАСЛОВОМ
„МЕТАФОРИЧКА ПРЕСЛИКАВАЊА СЛИКОВНЕ СХЕМЕ ПУТАЊЕ
У ЕНГЛЕСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ“**

I – ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Орган који је именовео Комисију:

Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду на седници одржаној 23.12.2015. године донело је Одлуку (бр. 3084/1) о образовању Комисије за преглед и оцену докторске дисертације коју је мр Тијана Весић Павловић предала под насловом „Метафоричка пресликавања сликовне схеме ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику“

2. Састав Комисије:

- 1) др Катарина Расулић, доцент, ужа научна област Англистика, Филолошки факултет Универзитета у Београду, Катедра за англистику, датум последњег избора у звање: 03.09.2013. (датум првог избора: 21.05.2003.)
- 2) др Душка Кликовац, редовни професор, ужа научна област Српски језик, Филолошки факултет Универзитета у Београду, Катедра за српски језик, датум избора у звање: 17.10.2012.
- 3) др Твртко Прћић, редовни професор, ужа научна област Енглески језик и лингвистика, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, Одсек за англистику, датум избора у звање: 30.03.2006.

II – ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Име, име једног родитеља, презиме
Тијана, Стојадин, Весић Павловић
2. Датум рођења, општина, република
14.06.1980, Крагујевац, Србија
3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе
26.04.2007, Филолошки факултет, Београд
„Метафоре у енглеском и српском језику чији је изворни домен појам БИЉКЕ“
4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука
Магистар филолошких наука (наука о језику)

III – БИОГРАФИЈА И БИБЛИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Мр Тијана Весић Павловић рођена је 1980. године у Крагујевцу, где је завршила основну школу и гимназију. Школске 1999/2000. године уписала је Филолошки факултет Универзитета у Београду, студијску групу Енглески језик и књижевност, на којој је дипломирала 2003. године с просечном оценом 9,57. Постдипломске студије уписала је 2003. године на Филолошком факултету Универзитета у Београду, смер Наука о језику, и завршила их с просечном оценом 10,00. Магистарски рад под називом „Метафоре у енглеском и српском језику чији је изворни домен појам БИЉКЕ“ (ментор: доц. др Катарина Расулић) одбранила је 26.04.2007. године и тиме стекла академски назив магистра филолошких наука.

У току школовања била је стипендиста Републичке фондације за развој научног и уметничког подмлатка и Министарства просвете, науке и технолошког развоја, као и добитник стипендије Краљевине Норвешке за петсто најбољих студената у Србији и стипендије Фонда „Академик Драгослав Срејовић“ општине Крагујевац. У периоду од 2003. до 2007. године у својству стипендисте-истраживача учествовала је на пројектима *Терминолошка стандардизација лингвистичког описа савременог српског језика* (1748) и *Теоријско-методолошки оквир за модернизацију описа српског језика* (148021) Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Од 2009. године запослена је на Машинском факултету Универзитета у Београду, у звању наставника енглеског језика. Ангажована је на извођењу наставе на предметима *Енглески језик 1* и *Енглески језик 2* на основним академским студијама и *Страни стручни језик* на мастер академским студијама. Учествовала је на више научних конференција и објавила седам радова (у научним часописима и лингвистичким зборницима) из области когнитивне семантике и анализе дискурса.

Објављени радови:

1. Vesić Pavlović, T. (2008). How do people sprout, blossom, ripen and wither? PEOPLE ARE PLANTS metaphor in English and Serbian. In: K. Rasulić and I. Trbojević (eds.), *English Language and Literature Studies: Structures across Cultures – ELLSSAC Proceedings*, Vol. I, Beograd: Filološki fakultet, 351–362.
2. Vesić Pavlović, T. (2010). Trnovit put ka demokratiji: Metafora putanje u konceptualizaciji procesa tranzicije u Srbiji. U: B. Mišić Ilić i V. Lopičić (ur.), *Jezik, književnost, promene. Jezička istraživanja*, Niš: Filozofski fakultet, 179–189.
3. Vesić Pavlović, T. (2011). Plant metaphors in the realm of economy. In: N. Tomović and J. Vujić (eds.), *English Language and Literature Studies: Image, Identity, Reality – ELLSIIR Proceedings*, Vol. 1, Beograd: Filološki fakultet, 335–348.
4. Vesić Pavlović, T. (2012). Metafore plovidbe u srpskom i engleskom jeziku: kognitivnolingvistički pristup. U: M. Kovačević (ur.), *Srpski jezik, književnost, umetnost. Knjiga 1: Strukturne karakteristike srpskog jezika*, Krugujevac: FILUM, 531–540.
5. Vesić Pavlović, T. (2012). Cleanliness is next to godliness? Clean and dirty metaphors in English and Serbian. *BELLS – Belgrade English Language and Literature Studies*, Vol. 4, pp. 27–40.

6. Vesić Pavlović, T. (2013). Dominantne društvene vrednosti u javnom diskursu Srbije kroz prizmu kognitivne lingvistike. U: B. Mišić Ilić i V. Lopičić (ur.), *Jezik, književnost, vrednosti. Jezička istraživanja*, Niš: Filozofski fakultet, 327–337.
7. Vesić Pavlović, T. (2014). Where do our roads run? Fictive motion in English and Serbian. In: Z. Paunović (ed.), *English Language and Literature Studies: Embracing Edges – ELLSEE Proceedings*, Beograd: Filološki fakultet, 143–154.

IV – НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

„Метафоричка пресликавања сликовне схеме ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику“

V – ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертације мр Тијане Весић Павловић „Метафоричка пресликавања сликовне схеме ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику“ садржи 333 нумерисане стране стандардног формата и организована је на следећи начин:

I – УВОД (стр. 1–7), с одељцима 1.1 Предмет истраживања, 1.2 О важности истраживања лексике простора и кретања у когнитивној лингвистици, 1.3 Циљеви истраживања, 1.4 Хипотезе истраживања, 1.5 Грађа за језичку анализу, 1.6 Организација излагања;

II – ТЕОРИЈСКО-МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА (стр. 8–46), с одељцима 2.1 Предмет проучавања когнитивне лингвистике, 2.2 Основни појмови когнитивне лингвистике (с пододељцима Когнитивнолингвистички приступ значењу, Когнитивнолингвистички приступ категоризацији, Појам појмовне метафоре, Класификација појмовних метафора, Утемељеност појмовних метафора у искуству и њихова утеловљеност, Појам сликовне схеме, Утицај културе, културног и друштвеног искуства на појмовне метафоре, Теорија појмовног обједињавања, Психолошка реалност појмовних метафора и Неуронска теорија метафора), 2.3 Методолошка питања у когнитивнолингвистичким истраживањима (с пододељцима Методологија истраживања појмовних метафора и Методолошки поступак примењен у истраживању);

III – СХЕМА ПУТАЊЕ (стр. 47–86), с одељцима 3.1 Искуство с кретањем у простору, 3.2 Путања и њени саставни елементи, 3.3 Опис лексема које означавају анализирани елементи путање (с пододељцима Удаљавање од почетне тачке на путањи (аблативност), Процес прелажења тачака на путањи (перлативност), Приближавање и достизање крајње тачке на путањи (адлативност), Простор по коме се кретање одвија и који трајектор прелази);

IV – РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА (стр. 87–308), с одељцима 4.1 Класификација појмовних домена који се структурирају помоћу елемената схеме ПУТАЊЕ, 4.2 Реализације МЕТАФОРЕ СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА у анализираном корпусу примера за енглески и српски језик, 4.3 Циљни домени (с пододељцима ВРЕМЕ, АКТИВНОСТ, ДОГАЂАЈ, СТАЊЕ, ЖИВОТ, КОГНИЦИЈА, ЈЕЗИК, ДРУШТВО), 4.4 Преглед метафоричких пресликавања заснованих на схеми ПУТАЊЕ и њихових лексичких реализација у енглеском и српском језику (с пододељцима Преглед и квалитативна анализа метафоричких пресликавања заснованих на схеми ПУТАЊЕ, Квантитативна анализа

разлика у заступљености концептуализације појмовних домена помоћу елемената схеме ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику, Преглед проширења значења анализираних лексема);

V – ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА (стр. 309–317);

ЛИТЕРАТУРА (стр. 318–333).

Нумерисаним странама претходе насловна страна на српском, енглеском и руском језику, подаци о Комисији, изјава захвалности, апстракт и кључне речи на српском и енглеском језику, садржај и списак типографских конвенција и скраћеница, а после списка литературе приложена је биографија ауторке, те потписана изјава о ауторству, изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада и изјава о коришћењу.

Дисертација садржи 2 слике, 3 графика и 31 табелу. Списак литературе обухвата 186 библиографских јединица

VI– ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

У овој дисертацији испитују се метафоре којима се у енглеском и српском језику различити апстрактни појмовни домени концептуализују помоћу схеме ПУТАЊЕ. Истраживање је спроведено на теоријској подлози когнитивне лингвистике, а темељи се на опсежној квалитативној и квантитативној корпусној анализи проширења значења лексема енглеског и српског језика које примарно означавају елементе кретања по путањи.

У уводном поглављу указује се на значај проучавања лексике простора и кретања у когнитивној лингвистици и на досадашње увиде у различите аспекте метафоричке концептуализације која се заснива на искуству физичког кретања, и утврђују се истраживачке поставке дисертације. За анализу је одабран скуп лексема енглеског и српског језика за које је прелиминарним испитивањем установљено да репрезентују главне компоненте општег појмовног обрасца путање, и то: за удаљавање од почетне тачке на путањи – предлог *from*, глаголи *go away* и *depart* у енглеском одн. предлог *од*, глаголи *отићи* и *кренути* у српском; за процес прелажења тачака на путањи – предлог *through*, глаголи *go* и *pass* у енглеском, одн. предлог *кроз*, глаголи *ићи* и *проћи* у српском; за приближавање и достизање крајње тачке на путањи – предлози *to* и *towards*, глаголи *come* и *arrive* у енглеском одн. предлози *до*, *према* и *ка*, глаголи *доћи* и *стићи* у српском; за простор по коме се кретање одвија и који трајектор прелази – именице *path* и *road* у енглеском, одн. именице *стаза* и *пут* у српском. Истраживање је извршено на обимном језичком материјалу (5269 примера за енглески и 7031 пример за српски језик) из репрезентативних електронских корпуса за оба језика (*Британски национални корпус* за енглески и *Корпус савременог српског језика 2013* за српски језик), што даје основа за уопштавање налаза. Постављени су следећи конкретни циљеви истраживања: утврђивање и формулисање метафоричких пресликавања заснованих на схеми ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику; утврђивање области апстрактног искуства које се структурирају помоћу анализираних елемената схеме ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику; утврђивање начина на који се унутрашња логика схеме ПУТАЊЕ преноси на структурирање домена апстрактног искуства у два језика, енглеском и српском; утврђивање сличности и разлика у језичкој реализацији појмовних метафора заснованих на схеми ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику; поређење енглеског и српског језика у погледу заступљености концептуализације различитих апстрактних домена помоћу елемената схеме ПУТАЊЕ које изражавају анализирани лексеми.

У другом поглављу дат је синтетички преглед најважнијих поставки когнитивне лингвистике на основу којих је уобличен теоријско-методолошки оквир дисертације. У складу са предметом истраживања, тежиште је на теоријским конструктима *појмовне метафоре* као когнитивног механизма пресликавања знања из једног домена у други, одн. успостављања систематских појмовних веза између елемената различитих домена искуства, и *сликовне схеме* као нарочите врсте когнитивних образаца понављаног чулно-моторног искуства помоћу којих се структурирају различити појмови. Поред ближег одређења теоријског апарата коришћеног у истраживању, дат је и преглед новијих праваца развоја изучавања појмовних метафора релевантних за испитивану проблематику, укључујући савремена експериментална психолошка истраживања која потврђују да се апстрактни домени структурирају помоћу појмовних пресликавања заснованих на искуству кретања у физичком простору, као и емпиријска истраживања у области когнитивне неуронауке, која показују да се метафоричка појмовна пресликавања између чулно-моторног и субјективног искуства остварују и на нивоу ојачаних неуронских веза. Затим је предочена проблематика методологије истраживања појмовних метафора у когнитивној лингвистици, укључујући новија настојања да се истраживачки поступци објективизују увођењем стандардизованих процедура за утврђивање метафоричности израза у дискурсу и применом корпуснолингвистичке методологије која подразумева анализу репрезентативних електронских језичких корпуса, како би се омогућила провера валидности и поузданости налаза. На крају поглавља представљен је методолошки поступак који је примењен у истраживању, конципиран у складу са описаним актуелним методолошким токовима и спроведен на обимном репрезентативном узорку грађе из референтних електронских корпуса енглеског и српског језика, а који обухвата квалитативну анализу појмовно-семантичког садржаја метафоричких значења посматраних лексема и појмовних пресликавања која та значења мотивишу, као и квантитативну анализу заступљености концептуализације различитих апстрактних домена помоћу елемената схеме ПУТАЊЕ које изражавају посматране лексеме.

У трећем поглављу детаљно се разрађују појмовни и језички аспекти сликовне схеме ПУТАЊЕ одн. њених елемената који су у фокусу истраживања, уз одговарајуће утемељење у релевантној литератури. Након разматрања искуства с кретањем по путањи, дефинисања путање и описа њених елемената, образлаже се одабир наведених лексема за анализу, на основу критеријума утврђених с циљем да се у двама посматраним језицима издвоје типични представници главних компоненти схеме ПУТАЊЕ, које подразумевају удаљавање од почетне тачке на путањи, процес прелажења тачака на путањи, приближавање и достизање крајње тачке на путањи, те простор по коме се кретање одвија и који трајектор прелази. Затим се даје преглед речничких дефиниција посматраних лексема заснован на референтним речницима енглеског (*Oxford English Dictionary*) и српског језика (*Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, *Речник српскохрватског књижевног језика*), организован према компонентама схеме ПУТАЊЕ напореда за два језика, како би се представило основно значење лексема и назначили могући правци проширења значења, а у оквиру овог прегледа дат је и осврт на релевантна ранија истраживања која су се бавила датим лексемама у енглеском и српском језику. Ово и претходно поглавље пружају темељан и јасан увид у предметну проблематику, тако да, поред тога што на садржајан и прецизан начин позиционирају истраживање спроведено у дисертацији у оквиру ширег контекста когнитивнолингвистичких проучавања сродне тематике, уједно представљају целовиту синтезу која може служити као полазиште за будућа истраживања лексике из домена кретања.

У четвртом поглављу, које чини централни део дисертације, детаљно су изложени и протумачени резултати истраживања. У прва три одељка излагање је дескриптивно и експланаторно за оба језика напоре, при чему су добијени резултати самерени са налазима претходних истраживача везаним за метафоре које извиру из схеме ПУТАЊЕ, а у четвртом одељку дат је синтетички компаративни преглед за енглески и српски језик, где су резултати јасно сумирани у табеларним приказима и графиконима. У анализираној корпусној грађи пронађена је потврда за метафоричку употребу свих посматраних лексема које означавају елементе сликовне схеме ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику, при чему се показало да енглески и српски испољавају висок степен сличности у погледу домена апстрактног искуства који се концептуализују помоћу елемената схеме ПУТАЊЕ и самих појмовних пресликавања унутар тих домена, док се међујезичке разлике јављају у манифестацијама појединих појмовних пресликавања на нивоу појединачних лексема и у степену заступљености метафоричке концептуализације појединих апстрактних домена. Главни налази извршене квалитативне и квантитативне анализе обухватају следеће:

- 1) У оба језика пронађене су реализације опште МЕТАФОРЕ СТРУКТУРЕ ДОГАЂАЈА, која је постулирана у когнитивнолингвистичкој литератури, и њених подметафора за анализирани компоненте схеме ПУТАЊЕ и лексема које их означавају, са следећим аспектима: у оквиру метафоричког пресликавања СТАЊЕ ЈЕ МЕСТО, стање је оријентир на путањи ентитета који се креће; код пресликавања ПРОМЕНА СТАЊА ЈЕ ПРОМЕНА МЕСТА, ентитет који подлеже промени стања је човек који се метафорички креће од једног до другог стања као оријентира на путањи; при пресликавању РАДЊА ЈЕ САМОИЗАЗВАНО КРЕТАЊЕ, агенс може бити човек, колектив, држава, институције; у пресликавању ТЕШКОЋЕ СУ ПРЕПРЕКЕ НА ПУТУ учествују појам непроходног пута, тежина кретања неким путем или појам другог ентитета који се креће и који може да се појави као препрека на путу и да покуша да спречи агенса да обави активност; у оба језика нарочито су заступљена пресликавања СВРСИСХОДНА РАДЊА ЈЕ САМОИЗАЗВАНО КРЕТАЊЕ КА ОДРЕДИШТУ (са подметафорама ОТПОЧИЊАЊЕ РАДЊЕ ЈЕ ОТПОЧИЊАЊЕ КРЕТАЊА ПО ПУТАЊИ, НАПРЕДОВАЊЕ ЈЕ КРЕТАЊЕ НАПРЕД, НАЗАДОВАЊЕ ЈЕ КРЕТАЊЕ УНАЗАД, УЧИЊЕНИ НАПРЕДАК ЈЕ ПРЕЂЕНА РАЗДАЉИНА) и ДУГОРОЧНЕ СВРСИСХОДНЕ АКТИВНОСТИ СУ ПУТОВАЊА.
- 2) На основу идентификовања и класификовања ентитета који се метафорички крећу, установљено је да се и у енглеском и у српском језику помоћу схеме ПУТАЊЕ структурирају следећи домени апстрактног искуства: ВРЕМЕ, АКТИВНОСТ, ДОГАЂАЈ, СТАЊЕ, ЖИВОТ, КОГНИЦИЈА, ЈЕЗИК и ДРУШТВО. За сваки од њих детаљно су описана метафоричка пресликавања која елементе изворног домена повезују са елементима циљних домена, уз одговарајућу контекстуализацију налаза претходних истраживача везаних за метафоре које извиру из схеме ПУТАЊЕ и формулисање нових подметафора на основу испитиваних лексичких реализација према издвојеним компонентама схеме ПУТАЊЕ у двама језицима. Утврђено је да се у готово свим наведеним апстрактним доменима, осим ДРУШТВА, у оба језика јавља двојака метафоричка концептуализација (у литератури раније описана само за домен ВРЕМЕНА), односно да се исти ентитети у оквиру датог домена могу концептуализовати и као покретни ентитети и као оријентири, чиме се с једне стране осветљава активна улога човека у стварању различитих елемената апстрактног искуства, а с друге неумитност неких појава, тј. пасивност човека. И у енглеском и у српском корпусу потврђени су следећи аспекти метафоричког структурирања наведених циљних домена реализовани испитиваним лексемама. У

домену ВРЕМЕНА, време може да се креће (МЕТАФОРА ПОКРЕТНОГ ВРЕМЕНА), и то у смеру из прошлости у будућност (нпр. *time goes at different rates for different observers / време иде само у једном смеру – напред*) или у смеру из будућности поред непокретног посматрача у прошлост (нпр. *Christmas eve arrived / стигла је јесен*), и може да буде оријентир на путањи посматрача који се креће (МЕТАФОРА ПОКРЕТНОГ ПОСМАТРАЧА, нпр. *pass through a difficult period / проћи кроз тешке дане*), а потврђен је и случај у коме се крећу и човек и време (ПОСТОЈАЊЕ ЈЕ ТРКА С ВРЕМЕНОМ, нпр. *time is passing us by / ићи испред времена*). У домену АКТИВНОСТИ, доминантна је метафора ДУГОРОЧНЕ СВРСИСХОДНЕ АКТИВНОСТИ СУ ПУТОВАЊА, где се активност концептуализује као кретање, а агенс као путник (нпр. *we'd gone a long way down the road / још смо далеко од тога да направимо мозак*). Компоненте активности које се на овај начин структурирају јесу отпочињање активности, начин њеног обављања, напредак и фазе у обављању, мера у којој је активност обављена и остварење сврхе или резултата активности. Када се активност или низ активности перципирају као покретни ентитети, концептуализују се слични аспекти активности као и у случају покретног агенса, с тим што је у овом случају важан смер кретања, који може бити из прошлости у будућност (ПРОТИЦАЊЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ КРЕТАЊЕ ИЗ ПРОШЛОСТИ У БУДУЋНОСТ, нпр. *the way British politics is going / у ком правцу ће ићи политичке реформе*) или из будућности у прошлост (ПРОТИЦАЊЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ПРОЛАЗАК ПОРЕД НЕПОКРЕТНОГ ПОСМАТРАЧА КОЈИ СТОЈИ У САДАШЊЕМ ТРЕНУТКУ, нпр. *the astonishing attack came / затим је дошла национализација*). Као покретни ентитет може се јавити и сама сврха или резултат активности (ОСТВАРЕЊЕ АКТИВНОСТИ ЈЕ ДОЛАЗАК РЕЗУЛТАТА ДО ОДРЕДИШТА, нпр. *democracy finally arrived / стићи ће мир*). У корпусној грађи за оба језика, реализација метафора за концептуализацију АКТИВНОСТИ нарочито је изражена у појединим областима делатности (држава, право, економија и привреда, религија, спорт). Поред тога, метафоричка пресликавања заснована на схеми ПУТАЊЕ продуктивна су и у концептуализацији околности у којима се активност дешава (нпр. *go through the same experience / проћи кроз невоље*). ДОГАЂАЈ се структурира или као покретни ентитет (нпр. *a very special occasion came / дошао је смак света*, при чему се јављају сличне искуствене корелације као и у случају покретне активности, а аспекти догађаја који се концептуализују су отпочињање, настанак, престанак, ток, тешкоће у току, брзина тока и мера у којој се догађај одвио) или као оријентир на путањи онога ко га доживљава (нпр. *she was going through a traumatic divorce / пролазити кроз развод*). У концептуализацији СТАЊА као покретног ентитета (нпр. *love comes to a man / олакшање је стигло*), структурирају се настанак, престанак и интензитет стања, а када је стање оријентир (нпр. *road to insanity / пут ка срећу*), укључен је и аспект промене стања. У домену ЖИВОТА јавља се низ метафоричких пресликавања која су везана за елементе овог домена као оријентире на путањи човека; у основи, ЖИВОТ ЈЕ ПУТ (нпр. *the long hard road of life / животни пут*) и ЧОВЕК ЈЕ ПУТНИК КРОЗ ЖИВОТ (нпр. *go through life without being tested / кроз живот идем с осмехом*), из чега проистичу и специфична пресликавања РОДИТЕЉИ СУ ВОДИЧИ НА ЖИВОТНОМ ПУТУ, БЛИСКИ ЉУДИ У ЖИВОТУ СУ САПУТНИЦИ НА ЖИВОТНОМ ПУТУ, ЖИВОТНЕ ОДЛУКЕ СУ РАЗЛИЧИТИ ПУТЕВИ НА ПУТУ ЖИВОТА, ЖИВОТНИ ПРОБЛЕМИ СУ ПРЕПРЕКЕ НА ПУТУ. Рођење и смрт структурирају се у оквиру метафоре ЖИВОТ ЈЕ ПРОСТОР САДА И ОВДЕ, при чему је рођење долазак, а смрт одлазак из тог простора, а важни животни догађаји (развојне фазе, школовање, каријера) концептуализују се у оквиру

сценарија ЖИВОТА КАО ПУТОВАЊА. Неки елементи домена ЖИВОТА такође могу да се метафорички крећу (живот, смрт, каријера), при чему је и овде важан смер кретања (из прошлости у будућност, нпр. *the rest of life goes at a sort of jog-along pace / живот увек иде својим путем*, или из будућности у прошлост, нпр. *passing life / многи су животи прошли*). Елементи домена КОГНИЦИЈА могу да буду покретни ентитети или оријентирани на путањи агенса који изводи мисаону активност. Када се крећу производи мисаоне активности, простор кретања је обично нервни систем, а у фокусу су њихово настајање и одвијање мисаоне активности (нпр. *all the thoughts go through your mind / кроз главу пролете мисао*); када је покретан агенс, мисаона активност перципира се као његово путовање (нпр. *move towards the idea / стићи до закључка*) при чему се реализују неке од метафора потврђених за појам АКТИВНОСТИ (концептуализација аспеката отпочињања, тока, начина постизања циља, мере, сврхе мисаоне активности). У домену ЈЕЗИКА, доминантан је случај у коме су језичке и комуникативне јединице покретни ентитети, при чему се сама комуникативна активност остварује њиховим кретањем (нпр. *no words passed between them / стићи ће још гора вест*). Поред комуникације уопште, помоћу анализираних компоненти схеме ПУТАЊЕ концептуализује се и квалитет комуникативне активности и интензитет говорног чина, а језичке и комуникативне јединице могу бити и оријентирани на путањи покретног говорника. У оквиру домена ДРУШТВА (једином у коме нису забележени примери за двојаку метафоричку концептуализацију припадајућих елемената), покретни ентитети су припадници колектива, генерације, чије кретање кроз простор и време означава постојање колектива, као и припадници друштвене хијерархије који се метафорички крећу ка положајима и функцијама као одређеним тачкама на путањи (*come to the throne / отићи на дужност*). При томе се описани апстрактни домени међусобно разликују у погледу систематичности метафоричких пресликавања различитих елемената схеме ПУТАЊЕ: тако се ВРЕМЕ, АКТИВНОСТ, СТАЊЕ, ЖИВОТ и КОГНИЦИЈА концептуализују помоћу пресликавања великог броја елемената схеме ПУТАЊЕ на разноврсне елементе циљних домена, док се код осталих циљних домена метафоричка пресликавања ослањају само на поједине аспекте искуства с кретањем по путањи.

- 3) Квантитативна анализа заступљености концептуализације описаних апстрактних домена помоћу елемената схеме ПУТАЊЕ у испитиваном репрезентативном узорку енглеског и српског језика показала је да се у оба језика с највећом учесталošћу структурирају домени АКТИВНОСТИ и ВРЕМЕНА, док је најмање заступљен домен ДРУШТВА. С обзиром на неједнак број примера у испитиваној корпусној грађи за енглески и српски, у циљу поређења дистрибуције учесталости метафоричке концептуализације описаних апстрактних домена унутар једног и другог језика примењена је анализа контингенцијских табела, која је показала да између два језика постоје статистички значајне разлике на том плану. Тако је у српском језику метафоричка концептуализација домена АКТИВНОСТИ значајно учесталија него у енглеском, док се домени КОГНИЦИЈА и ВРЕМЕ с већом учесталošћу јављају у енглеском. Поред тога, постоје и разлике у учесталости примера у областима делатности унутар домена АКТИВНОСТИ, где су области државе и спорта чешће заступљене у српском него у енглеском језику.
- 4) Анализа проширења значења посматраног скупа енглеских и српских лексема које означавају аспекте кретања по ПУТАЊИ показала је да не постоје значајнија

међујезичка одступања у правцима проширења значења (што се може објаснити чињеницом да се примарно значење испитиваних лексема односи на општу схему кретања по путањи, као и на универзалну конфигурацију простора по коме се људи крећу), а да се јављају извесне међујезичке и унутарјезичке разлике у манифестацијама појмовних пресликавања на нивоу појединачних лексема. Највеће разлике уочене су у разуђенијим проширењима значења српског глагола *стићи* у поређењу са енглеским глаголом *arrive*, као и код глагола *крнути* у односу на остале глаголе који се односе на удаљавање од почетне тачке на путањи (*depart, go away* и *отићи*). У оба језика најсиромашније мреже проширења значења имају аблативни предлози *from* и *od*, аблативни глаголи *depart, go away* и *отићи* и адлативни предлози *towards* и *према*. На основу поређења начина на које се сродан појмовни садржај из домена кретања који посматране лексеме примарно означавају повезује са елементима апстрактних појмовних домена у енглеском и српском језику, формулисане су и две претпоставке о правцима проширења значења у зависности од смера кретања у простору и времену: ако се кретање одвија из прошлости у будућност, одлазак ће се прсликати на отпочињање, пролазак кроз средишње тачке на путањи на ток, а завршетак кретања, тј. долазак до одређеног престанка (што одговара оригиналном обрасцу одвијања кретања у схеми ПУТАЊЕ); с друге стране, ако је кретање усмерено из будућности ка прошлости, веома је вероватно да ће се настанак концептуализовати као долазак из будућности у прошлост, а престанак као одлазак из одређене просторне тачке која означава садашњост.

У петом, завршном поглављу сажето се сумирају налази истраживања који су детаљно представљени и образложени у претходном поглављу, износе се општа закључна разматрања, и указује се на могуће даље правце истраживања и подручја примене добијених резултата. У целини, постављени циљеви истраживања успешно су остварени, изведени закључци ваљано су утемељени и аргументовани, а резултати истраживања применљиви су у различитим областима проучавања енглеског и српског језика (когнитивна семантика, контрастивна лингвистика, лексикографија).

VII–СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ АДАНА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Vesić Pavlović, T. (2014). Where do our roads run? Fictive motion in English and Serbian. In: Z. Paunović (ed.), *English Language and Literature Studies: Embracing Edges – ELLSEE Proceedings*, Beograd: Filološki fakultet, 143–154.

VIII – ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Научни допринос који проистиче из резултата и закључака истраживања представљеног у докторској дисертацији мр Тијане Весић Павловић под насловом „Метафоричка пресликавања сликовне схеме ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику“ обухвата следеће:

- 1) темељан приказ теоријског и методолошког развоја когнитивнолингвистичког приступа метафори;
- 2) темељан приказ појмовних аспеката сликовне схеме ПУТАЊЕ и семантичке

- структуре сегмента одговарајуће лексике у енглеском и у српском језику;
- 3) разрада методологије квалитативне и квантитативне анализе корпуса у примени на испитивање начина реализовања појмовних метафора у језичкој употреби;
  - 4) детаљан опис и објашњење метафоричких пресликавања сликовне схеме ПУТАЊЕ на различите домене апстрактног искуства и начина реализовања тих пресликавања у испитиваном сегменту лексике у енглеском и у српском језику;
  - 5) детаљно утврђене међујезичке и унутарјезичке сличности и разлике у правцима проширивања значења испитиваног сегмента лексике енглеског и српског језика;
  - 6) детаљно утврђене међујезичке и унутарјезичке сличности и разлике у учесталости метафоричке концептуализације различитих апстрактних домена помоћу сликовне схеме ПУТАЊЕ у енглеском и у српском језику;
  - 7) систематска верификација, интегрисање, допуњавање и продубљивање налаза претходних истраживања сродне тематике на теоријско-методолошком, дескриптивном и контрастивном плану.

IX – ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Мр Тијана Весић Павловић је у овој дисертацији показала темељан и оригиналан приступ испитиваној проблематици и развијену способност аналитичког, синтетичког и критичког размишљања. Истраживање је методолошки доследно и прецизно спроведено на обимном материјалу из репрезентативних електронских корпуса енглеског и српског језика, а резултати су приказани и протумачени систематично, јасно и прегледно, уз обиље илустративних примера и ваљано аргументовану теоријски контекстуализовану дискусију. Прегледности увида у налазе истраживања нарочито доприносе садржајни и прецизни упоредни табеларни прикази у којима су представљени обједињени резултати квалитативне анализе метафоричких пресликавања заснованих на схеми ПУТАЊЕ и њихових лексичких реализација у енглеском и српском језику, те проширења значења испитиваних лексема у двама језицима у односу на компоненте схеме ПУТАЊЕ, као и графикони у којима су приказани обједињени резултати квантитативне анализе заступљености предметне метафоричке концептуализације различитих апстрактних домена у енглеском и српском језику.

Комисија је сагласна да докторска дисертација мр Тијане Весић Павловић под насловом „Метафоричка пресликавања сликовне схеме ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику“ представља вредан допринос целовитијем сагледавању сложене проблематике метафоричке концептуализације и лексичке полисемије на теоријско-методолошком, дескриптивном и контрастивном плану, те да завређује високу оцену како у погледу обухвата и домета истраживања, тако и у погледу начина приказа и тумачења резултата истраживања.

X – ПРЕДЛОГ

На основу свега изложеног, Комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати докторску дисертацију мр Тијане Весић Павловић под називом „Метафоричка пресликавања сликовне схеме ПУТАЊЕ у енглеском и српском језику“ и да кандидаткињу позове на усмену одбрану пред комисијом у истом саставу.

Београд, 19.02.2016.

Потписи чланова Комисије:

1. _____
др Катарина Расулић, доцент
Филолошки факултет, Београд
2. _____
др Душка Кликовац, редовни професор
Филолошки факултет, Београд
3. _____
др Твртко Прћић, редовни професор
Филозофски факултет, Нови Сад